

Geschiedenis van het Nederlands

De culturele, maatschappelijke en talige achtergronden voor het ontstaan van de standaardtaal

Vragen

1. Welke maatschappelijke evoluties hebben het aanzien en het belang van de volkstaal verhoogd?
2. Op welke manier hebben deze evoluties hun invloed gehad?
3. Op welke nieuwe terreinen ging men het Ndls gebruiken?
4. Op welk gebied van de taal volgde men het voorbeeld van de klassieke talen en op welk gebied zag men de invloed van deze talen als iets overbodigs?
5. Noem een voorbeeld voor de vele pogingen om de Ndlse taal op te bouwen op het gebied van grammatica (16de eeuw).
6. Geef een korte karakteristiek van het beroemde woordenboek van Cornelis Kiliaan „Etymologicum Teutonicae linguae ...“

De achtergronden (Taal als mensenwerk)

1588 – Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden – illustratie kaartje Van der Sijs 32

Anders dan een gesproken taal of dialect is een (geschreven, gesproken) standaardtaal een meer of minder bewuste schepping: een bovengewestelijke taal ontstaat niet zomaar.

Toenemende mobiliteit:

- eind zestiende eeuw ontstonden geregelde postdiensten tussen grote steden;
- in Amsterdam werden er vier postkantoren geopend;
- in 1602 werd de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) opgericht en in 1621 de West-Indische Compagnie (WIC);

Het gedrukte boek:

- in 1477 werd het eerste Nederlandstalige boek gedrukt, de zogenoemde Delftse bijbel;
- uitgevers wilden de boeken in een zo groot mogelijk gebied verkopen;
- de verspreiding van bepaalde taalverschijnselen (zoals *gij* i.p.v. *du*) mede door de taal van het gedrukte boek in de hand is gewerkt;
- in 1618 werd de eerste „echte“ Nederlandstalige gedrukte krant uitgegeven onder de naam *Courante uyt Italien, Duytslandt, etc.* door de Amsterdammer Caspar van Hilten. – illustratie nieuwsbericht van der Sijs 34

Het onderwijs:

- de protestanten propageerden onderwijs voor iedereen, omdat ze vonden dat iedereen de bijbel en de kerkliederen moest kunnen lezen;
- iedereen die dat wilde kon onderwijs volgen, ook op het platte land want idere parochie bezat een school;
- de alfabetisering: citaat Van der Sijs 36

Afnemend gebruik van Frans en Latijn:

- illustratie aantalen gedrukte boeken in het Nederlands, Frans en Latijn – Van der Sijs 39;
- in de 17de eeuw werden er in totaal in de Republiek meer boeken geproduceerd dan in de hele rest van de wereld bij elkaar;

De bijdrage van de dialecten aan de standaardtaal:

- illustratie: dialectkaarten Van der Sijs 41, 42, 43
- de meeste mensen die zich met de taal bezig hielden woonden in de grote Hollandse steden;
- illustratie – nieuwe inwoners van Amsterdam tussen 1531 en 1606, Van der Sijs 47
- percentages migranten – citaat Van der Sijs 48;

De Republiek als een multiculturele en veeltalige smeltkroes:

- de Republiek was een multiculturele samenleving waarbij de huidige in het niet verdwijnt. De Duitsers vormden in de hele Republiek, in alle lagen van de bevolking, zowel in de 17de als in de 18de eeuw de grootste groep buitenlanders. Een groot deel van de Statenvertalers had een Duitse achtergrond. De Zuidnederlanders vormden, behalve in een korte periode eind zestiende eeuw, binnen de Republiek slechts een zeer kleine minderheid.